

aflevering 2: Niek Kerkhoff,
een volbloed verzamelaar

botten

Niek Kerkhoff (1931) is beheerder van de collectie zoogdierbotten van het museum, met uitzondering van die van de knaagdieren en de insectivoren. Hij heeft de zorg voor ca 1350 fossiele exemplaren, van mammoetschedel tot teenkootje en voor ongeveer honderd exemplaren recent vergelijkingsmateriaal. Er zijn botten bij die twee miljoen jaar oud zijn, afkomstig van olifantachtigen uit lang vervlogen tijden.

De collectiebeheerder ordent, beschrijft, onderzoekt wat er is en publiceert erover. En als het even kan breidt hij de collectie uit. Maar het ordenen en beschrijven is verreweg het meeste werk. Vanzelfsprekend is het van veel belang dat goed is vastgelegd wat er is, waar het te vinden is, wat de herkomst is. Voor Niek Kerkhoff was dat wat je noemt monnikenwerk.

vijf jaar zwoegen

In 1985 kwam Niek Kerkhoff bij het museum. Hij werd er bij gehaald door de toenmalige beheerder van de botten. Omdat de collectie niet bewerkt was, was het te veel voor 1 man om dat goed te doen. Samen met Leo Ligtermoet (tot 1987) en daarna alleen heeft hij de botten geordend. Meestal zaten ze in dozen en kostte het veel tijd om ze te ordenen naar diersoort en naar skeletonderdeel, zodat ze ook terug te vinden zijn. Dat karwei was vrijwel klaar toen de brand in Blijdorp plaatsvond. Toen de collecties terug waren in het nieuwe museum, moest Niek opnieuw beginnen. Maar inmiddels is dat leed geleden.

Nu is hij doende de gegevens van de oude documentatie over te brengen op de 'natuurhistorische objectkaart', zodat ze te zijner tijd in de computer kunnen worden gebracht. Bij het overbrengen corrigeert hij de gegevens zonedig. Met die werkzaamheden is hij tot op ongeveer een kwart gevorderd. Het is zeker nog een jaar werk. Als dat klaar is, moet ook het recente vergelijkingsmateriaal nog worden gedocumenteerd. Tenslotte wordt dan de hele collectie nog eens doorgelopen op de juistheid van de documentatie. Maar gelukkig is het werk van de collectiebeheerder niet alleen maar ambachtelijke administratieve arbeid. De fossiele botten leven voor hem.

Niek Kerkhoff is al vanaf 1975 verwoed verzamelaar van botten uit het Pleistoceen. Voor die tijd, al vanaf zijn dertiende, had hij al naturalia verzameld. Zijn eerste fossiel, een ammoniet-afdruk, heeft hij altijd bewaard. Samen met zijn vrouw, die gek is op planten, zwierf hij vaak door het Voornse duingebied. Met een zwager, die van vogels hield, kwam hij zo ook op het strand terecht. Dat was het begin van zijn Maasvlakte-periode. Een toevallige vondst, een bot van een Bison dat uit het zand stak, was de aanleiding van zijn specialisatie. Tot 1978 had Niek Kerkhoff van alles verzameld: schelpen, planten, ammonieten, steenkoolfossielen. Hij wist overal wel wat van. Zoals hij het zelf zegt: "Ik wil altijd weten!"

Niek en zijn vrouw op het Maasvlakte-strand

De Maasvlakte fascineerde hem omdat het zijn eigen omgeving is. Zijn oude verzamelingen deed hij geleidelijk aan weg en hij specialiseerde zich op zoogdierbotten van de Maasvlakte. Zijn eigen verzameling is inmiddels respectabel. Hij werkt nauw samen met lotgenoten, die verenigd zijn in de WPZ, de Werkgroep voor Pleistocene Zoogdieren. Hij heeft mede aan de wieg van de WPZ gestaan. In de WPZ werken wetenschappers en amateurs nauw samen, zonder kinnesine, verenigd in hun nieuwsgierigheid voor het onderwerp. Die contacten heb je nodig, zegt Niek Kerkhoff, om aan de gang te blijven en om je kennis te vergroten.

amateur?

Uit de activiteiten van Niek Kerkhoff blijkt dat hij eerder een self-made wetenschapper is dan een amateur. Hij heeft gepubliceerd over een groot aantal onderwerpen in *Cranium* (het tijdschrift van de WPZ) en in *Grondboor & Hamer*. Er zijn ook nog publicaties in voorbereiding, waaronder één over een door Niek Kerkhoff geliefkoosd onderwerp: de Europese moerasschildpad. Bij zijn speurwerk op de Maasvlakte ontdekte hij botjes van een voor onze streken uniek beest, de Europese moerasschildpad. En hoewel het geen zoogdier is, was het zo bijzonder dat hij even zijn specialisatie in de steek liet en zich in dit dier verdiepte. Hij heeft er over gepubliceerd, maar is er zeker nog niet over uit gepraat. Er staan nog publicaties op stapel.

conservator

Voor het museum is Niek Kerkhoff een van de conservatoren. Weliswaar vrijwillig en officieel amateur, maar deskundig, toegewijd en nieuwsgierig. Uit de lijst van publicaties blijkt dat hij niet stil zit. Maar zijn werk achter de schermen is ook niet te verwaarlozen. De noeste administratieve klus is niet zo dankbaar, maar broodnodig.

Het spijt Niek dat een groot deel van de collecties altijd in het depot blijft. Weinig mensen weten wat een schatkamer de depots zijn voor de liefhebber. Misschien, zegt Niek Kerkhoff, zou het depot voor geïnteresseerden opengesteld kunnen worden, met speciale rondleidingen bijvoorbeeld. Een goed idee!

Kees Plaisier

publikaties van n.c. kerkhoff

- 1984 De Maasvlakte als gids voor het Pleistoceen van West Nederland. *Cranium* 1,1.
- 1985 Problemen bij het determineren van rundermolaren. *Cranium* 2,2.
- 1986 Een vondst van *Emys orbicularis*. *Cranium* 3,2.
- 1986 Zoogdierresten uit de Nederlandse bodem. Privé-uitgave.
- 1987 Twee femora van *Erinaceus europaeus* Linnaeus en maten van *Mustelidae*. *Cranium* 4,1.
- 1987 Fossiele resten van *Emys orbicularis* Linnaeus, 1758. De Europese moerasschildpad van de Maasvlakte. *Cranium* 4,2.
- 1988 *Castor fiber* Linnaeus en *Trogotherium cuvieri* Fischer. Verschillen in calcaneum, astragalus en epistropheus. *Cranium* 5,2.
- 1988 Fossiele zoogdierresten uit de Westerschelde bij Ellewoutsdijk. *Grondboor & Hamer* 42, 3/4.
- 1990 Roofdierresten van de Maasvlakte. *Cranium* 7,1.
- 1990 Wie het kleine niet eert.... (*Emys orbicularis*). *Grondboor & Hamer* 3.
- 1990 Recensie in *Grondboor & Hamer* 4, n.a.v. een beperkte geologische kaart van de omgeving van Rotterdam, door de Rijks Geologische Dienst uitgegeven ter gelegenheid van het 650-jarig bestaan van Rotterdam.

artikelen die binnenkort gepubliceerd zullen worden:

- * Fossiele resten van *Emys orbicularis* (Linnaeus, 1758), de Europese moeras schildpad, uit de omgeving van Tegelen, Nederland.
- * Nieuwe tongbeenderen van Pleistocene zoogdieren. (*Cranium*, maart 1991). (Co-auteur Dick Mol)* Een astragalus van *Odobenus* sp. (walrus). (*Cranium*, maart 1991).
- * De muskus-os (*Ovibos moschatus*) in Nederlandse collecties. (Co-auteurs D. Mol en J. Zeilstra). Verwachte publikatie in *Cranium*, eind 1991